

SVERIGE

”Jag är rädd – men vi judar kan ju inte alla bara sticka härifrån”

Uppdaterad 09:13 Publicerad 06:08

Några minuter före solens nedgång på fredagen tänder Rebecca Stucker shabbatljusen. Foto: Anders Hansson

En israelisk flagga bränns vid Malmös synagoga. Bilkaravaner firar efter Hamas terror. En antisemitisk våg får svenska judar att dölja sin identitet och många överväger att utvandra, visar en färsk undersökning.

Men för Malmöbon Rebecca Stucker är det nu extra viktigt att tända ljusen på shabbat.

– Jag är rädd. Men vi judar kan ju inte alla bara sticka härifrån, säger hon.

Niklas Orrenius
Text

Anders Hansson

Foto

Väggbonader på hebreiska, färska rosor i en vas. Mörkret faller utanför fönstren. Tre katter betraktar från olika hörn Rebecca Stucker när hon flänger runt i sin lilla lägenhet.

Är allt förberett? Shabbat-ljusen som hon ska tända klockan 15.44, maten som hon lagat i förväg, challabrödet som ska tinas, timern till de elektriska lamporna.

– Jag vill ju inte sitta helt i mörker här. Under shabbat undviker jag att tända lampor och laga mat.

33-åriga Rebecca Stucker är en vanlig Malmötjej som gillar att dricka öl och spela Uno med sina vänner på Møllevångspuben Nobes. En vanlig Malmötjej – som håller kosher och firar shabbat.

Antisemitismen är inte den enda förklaringen till varför judar flyttar från Malmö. "Men den har bidragit, och det ska man inte sopa under mattan", säger Rebecca Stucker.

Foto: Anders Hansson

I en stad som [blivit ökänd världen över för sin antisemitism](#) känns det viktigare än någonsin att upprätthålla judiskt liv, tycker Rebecca Stucker.

– Vi judar kan ju inte alla bara sticka härifrån. Och jag älskar verkligen Malmö.

Ett kort surr hörs från en låda i hallen. Där ligger telefonen undanstuvad.

– Jag glömde visst stänga av den. Men den laddar snart ur ändå, skönt! Jag tror att många skulle må bra att vila från mobilen i ett dygn.

Vid solens nedgång inleds den judiska vilodagen. Under 25 timmar avstår Rebecca Stucker från saker som att använda mobilen, arbeta, skriva och att cykla.

Rebecca Stuckers särskilda shabbat-vattenkokare håller vattnet varmt även under vilodagen, när de religiösa reglerna säger att hon inte får sätta på några elektriska apparater. Foto: Anders Hansson

Hon öppnar kylskåpet och pekar på silvertejpen som hon klistrat över den knapp som vanligtvis får kylskåpslampan att automatiskt tändas.

– Annars skulle jag råka tända en lampa när jag öppnar kylan.

I Sverige bor runt 20 000 judar. Många firar shabbat, men ganska få följer de religiösa reglerna så noga som Rebecca Stucker. Regelverket är rätt nytt för henne – hon växte upp med en icke-religiös judisk identitet.

– Pappa skulle nog ha tyckt att jag var löjlig med allt det här religiösa. Han var jättesekulär. Men jag tror att han hade gillat att jag för vidare judiska traditioner.

Det var en New York-doftande sekulär judiskhet som Rebecca Stucker fick med sig från sin amerikanska pappa Marc. När Rebecca och hennes syster besökte pappas uppväxtkvarter på Manhattans Lower East Side ingick det att gå till olika judiska deli-butiker och kanske äta en reuben sandwich med pastrami och surkål.

"Frid till dig, frid till detta hem, frid till allt som är ditt", står det på Rebecca Stuckers hebreiska väggbonad. Foto: Anders Hansson

Att gilla "Seinfeld" passade också in.

– Det gjorde pappa, och det gör jag, säger Rebecca Stucker och pekar mot sitt Seinfeld-spel på soffbordet, med kunskapsfrågor om den klassiska humorserien.

För fem år sedan började hon intressera sig mer för judisk religion. Hon pluggade hebreiska och lärde sig om judiska traditioner. I dag har hon hyfsad koll, men måste ibland kontrollera detaljer med Malmöförsamlingens rabbin.

Som när DN ska komma på besök. Enligt reglerna kan hon inte bli fotograferad under vilodagen. Men är det okej för oss att fota när hon tänder ljusen och säger bönen som inleder shabbat?

– Rabbinen verkar tycka att det är roligt att få sådana detaljfrågor. Vi är nog inte jättemånga som ställer dem.

"Baruch ata Adonaj", börjar den hebreiska bönen som Rebecca Stucker säger när hon tänder ljusen på shabbat. Översatt till svenska lyder bönen: "Välsignad vare du Herre, vår Gud, världens konung, som har helgat oss med sina bud och befallt oss att tända sabbatens ljus." Foto: Anders Hansson

Malmöförsamlingen har krympt under många år, från över 2 000 medlemmar på 1970-talet till dagens knappt 500.

– Antisemitismen är inte den enda förklaringen. Men den har bidragit, och det ska man inte sopa under mattan, säger Rebecca Stucker.

På Malmös gator och torg visar sig antisemitismen ofta i samband med krig och oroligheter i Israel och Palestina. Som under Israels bombningar av Gaza 2009, när judar som manifesterade för fred med israeliska flaggor på Stortorget bombarderades med flaskor, ägg och raketer. Under rop som "jävla judar!" drevs deltagarna på flykt.

Eller 2017, när Donald Trump sa att USA tänkte erkänna Jerusalem som Israels huvudstad, och propalestinska demonstranter på Möllevångstorget [skanderade att de hade "utlyst intifada från Malmö" och att de skulle "skjuta judarna"](#).

Eller våren 2021, när en [tolvårig judisk skolflicka i Malmö trakasserades](#) av jämnåriga kamrater som förföljde henne med glåpord om hennes "äckliga folk" och spottade på hennes jacka.

Under en utekväll 2021 fick Rebecca Stucker en spottloska i ansiktet av en man som sa jude till henne upprepade gånger. Mannen dömdes senare för ofredande med hatbrottsmotiv. Tingsrätten slog fast att han "haft för avsikt att kränka Rebecca Stucker på grund av hennes etnicitet eller trosbekännelse". Foto: Anders Hansson

Samma år, i juni, fick Rebecca Stucker en spottloska i ansiktet under en utekväll. Spottaren var en aggressiv man som upprepade gånger kallade henne jude.

– Det var en kusin till en bekant som var med oss ut. Han sa först yahud, det arabiska ordet för jude. Sedan sa han jude på svenska och spottade på mig.

Mannen dömdes senare för ofredande med hatbrottsmotiv och fick betala skadestånd. Tingsrätten slog fast att han "haft för avsikt att kränka Rebecca Stucker på grund av hennes etnicitet eller trosbekännelse".

Den här hösten har Hamas terrordåd den 7 oktober och Israels attacker mot Gaza triggat antisemitiska attacker och händelser på många håll i världen. I USA har judar angripits på

universitet. I Berlin attackerades en synagoga med molotovcocktails. I franska Lyon blev en ung judinna knivhuggen i sitt hem. Hon överlevde. Polisen fann hakkors som klottrats på hennes dörr.

Böcker på hebreiska i Rebecca Stuckers bokhylla. Hon växte upp med en sekulär judisk identitet. För omkring fem år sedan började hon intressera sig mer för judendomens religiösa traditioner. Foto: Anders Hansson

I Malmö [hittades i början av november en bombattrapp och hakkorsklotter utanför ett judiskt hem](#). På adressen bor människor med familj i Israel. Polisen uppfattar det som ett tydligt hot riktat mot dem.

– Jag kan inte tala för alla judar i Malmö förstås. Men ja, jag är rädd. Och jag vet att vi är fler som är det, säger Rebecca Stucker.

Utanför hennes ytterdörr sitter en mezuzah, en pytteliten pergamentrulle i ett avlångt hölje som enligt judisk sed skall sättas upp vid hemmets dörrposter. När Rebecca Stucker passerar den rör hon lätt vid den, och kysser sedan fingrarna som vidrört mezuzan.

– Jag vet judar i Malmö som de senaste veckorna har plockat bort sina mezuzor. De vill inte att det ska synas att det bor en jude där.

Vid dörrposten utanför Rebecca Stuckers lägenhet sitter enligt judisk sed en mezuzah, en liten pergamentrulle i ett hölje. Hon vet judar som de senaste veckorna har plockat bort sina mezuzor från att ingen ska förstå att det bor en jude innanför dörren. Foto: Anders Hansson

Häromdagen hajade Rebecca Stucker till när hon såg graffitiväggen vid Malmö Folkets park, några kvarter från hennes hem. På väggen hade någon målat en jättelik bild av Israels premiärminister Benjamin Netanyahu som en blodsugande vampyr med huggtänder, ormkropp och kluven tunga.

– Det är ett urgammalt antisemitiskt bildspråk som anspelar på myter om blodtörstiga, sluga och ondskefulla judar.

Rebecca Stucker jobbar som samordnare mot antisemitism på Malmö stad och säger att hon "nästan blir lite avtrubbad".

– Det är så mycket. Jag såg [avslöjandet om Pink Room](#) och att forskaren Christer Mattsson kallade det för "Goebbels-nivå": Han har rätt, men jag tänkte mest: Det där var väl inte så farligt jämfört med mycket annat vi ser i sociala medier.

Ett urgammalt antisemitiskt bildspråk, säger Rebecca Stucker om bilden som nyligen målades på graffitiväggen vid Malmö Folkets park. Att Israels premiärminister Benjamin Netanyahu framställs som orm och vampyr knyter an till medeltida föreställningar om blodsugande och ondskefulla judar. Foto: Anders Hansson

Pink Room är en av Sveriges största Facebook-grupper för kvinnor och icke-binära, med runt 185 000 medlemmar. Den 13 november avslöjade Expressen att konspirationsteorier om illvilliga judar som styr världen och kontrollerar medierna spridits i gruppen.

En av forumets medlemmar anknöt till gamla antisemitiska lögnar om judar som tömmer människor på blod när hon skrev att Israel kommer att motivera sina anfall med att man "behövde blod från civila och barn" för att åtgärda "blodbrist bland militären".

Granskningen visade att forumets grundare själv gett stöd åt ett inlägg som misstänkliggjorde en svensk mediechef för att hon är judinna. Några dagar efter Expressens avslöjande meddelade grundaren att hon [kontaktat forskaren Christer Mattsson för att "få vägledning kring vad antisemitism är"](#) och om "gränsdragningen mellan kritik mot Israel och antisemitism".

I en tid då dödstalen stiger i Gaza ser Rebecca Stucker ofta en kollektiv skuldbeläggning av judar.

– Och tyvärr har det ju skett även alldeles intill min egen synagoga.

På lördagseftermiddagen den 4 november anlände ett tiotal män och kvinnor till Malmös synagoga med en högtalaranläggning och palestinska flaggor. En av männen tog fram en israelisk flagga och satte eld på den.

"Down, down Israel!", ropade han i mikrofonen, medan flaggan på trottoaren brann.

– Att ställa sig utanför en synagoga för att uttrycka kritik mot Israel är ren antisemitism, säger Rebecca Stucker.

Flera judar var på plats vid flaggbränningen utanför synagogan. En av dem var Ilana Edner, som kommit för att visa sitt motstånd.

– Det är för jävligt. Människor som gör så blåser upp konflikten och skapar motsättningar här i Sverige. Det är oförsvarligt, säger Ilana Edner.

Hon filmade flaggbränningen med sin mobil.

– Jag ville dokumentera den. Rabbinen var där, men jag visste att han inte kunde filma eftersom det var shabbat och han inte får använda sin mobil.

Mannen som brände flaggan den 4 november heter Mouayad Toron, en Malmöbo med rötter i Syrien. Han hade fått tillstånd av polisen för sin manifestation.

Mouayad Toron bränner Israels flagga utanför synagogan i Malmö den 4 november. Polisen gav sitt tillstånd till manifestationen. Foto: Privat

Efteråt skickar Mouayad Toron genast in en ansökan till polisen om tillstånd för att få bränna den israeliska flaggan vid synagogan en gång till, nästkommande lördag den 11 november. Även det tillståndet beviljas.

På fredagen den 10 november vid lunchtid intervjuar DN Mouayad Toron på telefon. Han bedyrar att hans planerade flaggbränning följande dag inte är riktad mot judar.

Varför vill du då bränna flaggan just utanför synagogan?

– För att statsminister Ulf Kristersson kom hit, till synagogan. Och vi har inte sett statsministern besöka muslimska föreningar eller liknande, säger Mouayad Toron.

Men statsministern är ju inte i synagogan nu. Om det är statsministern ni är arga på, varför riktar ni er inte mot honom istället för mot judar i Malmö?

– Det kan kanske bli i framtiden. Det här handlar om politik, inte om religion.

Vad har synagogan med politik att göra?

– Det kan finnas några där som har visat stöd för Israel. Vi bränner Israels flagga, inte Toran eller någon helig bok. Vi har inget emot judar. Det är sionister vi är emot, säger Mouayad Toron i telefonen.

Idag finns mellan 15 000 och 20 000 judar i Sverige, varav runt 6 000 är medlemmar i någon judisk församling. Det finns judiska församlingar i Stockholm (ca 4 500 medlemmar), i Göteborg (ca 1 000 medlemmar), i Malmö (ca 500 medlemmar) och i Helsingborg (ca 100 medlemmar).

Det finns även judiska skolor, äldreboenden, kulturföreningar, bokförlag och andra organisationer som drivs av och för svenska judar.

Många mindre städer och orter har föreningar, synagogor och judiska center, exempelvis Norrköping, Helsingborg, Lund, Borås och Uppsala.

Källa: Judiska församlingen i Stockholm

Erik Åberg, chef för Malmös lokalpolisområde Syd, säger att polisen tillåter flaggbränning utanför synagogan av samma skäl som man har gett tillstånd till koranbränningar utanför exempelvis en moské.

– Yttrandefriheten gäller. Ansökningarna beviljas så länge sammankomsten inte innefattar något lagbrott eller att det finns risk för omfattande störningar. Sådan är svensk lag, säger han.

Att bränna Israels flagga just utanför synagogan – är det inte att hetsa mot judar? Det är ju ingen slump att de står där.

– Nej, det är förstås ingen slump att de står där. Och det kan också vara så att vi på plats gör en samlad bedömning att det faktiskt är ett brott. I så fall kommer vi att agera, säger Erik Åberg.

Att ännu en flaggbränning planeras utanför synagogan väcker olust hos fler Malmöbor än medlemmarna i judiska församlingen. Lokalpolitikern och aktivisten Showan Shattak (V), ledamot i Malmö stads forum för demokrati och mänskliga rättigheter, försöker med kort varsel att dra ihop en kärleksmanifestation.

– Att bränna israeliska flaggan utanför synagogan är så fel det kan bli. Judar i Malmö ska inte behöva stå till svars för vad en annan stat gör, säger Showan Shattak.

Tanken är att ställa sig mellan flaggbrännarna och synagogan, som en skyddande mänsklig kedja. Showan Shattak vill få Malmös judar att känna sig trygga.

Men det finns svenska judar som hösten 2023 helst avstår från att åka till Malmö.

– Skulle det vara okej att träffas i Lund? Jag vill nog inte åka in till Malmö som det är nu.

Daniel Leviathan håller visserligen på Malmö FF i fotboll. Men han känner olust efter de [tutande och firande bilarna på Malmös gator efter Hamas terrordåd](#) den 7 oktober, förklarar han på telefon.

Daniel Leviathan, doktorand i judaistik som sitter i Judiska ungdomsförbundets styrelse, känner numera olust inför tanken på att åka till Malmö.

Foto: Anders Hansson

Därför tar jag pågatåget till Lund där den 32-åriga Daniel Leviathan är doktorand i judaistik. Han är expert på svensk-judisk historia och sitter även i styrelsen för Judiska ungdomsförbundet.

– Jag skulle känna mig obekvämt i Malmö nu. Inte otryggt – men obekvämt, säger han på ett kafé i centrala Lund.

Judiska kompisar i Malmö har berättat för Daniel Leviathan om karavanerna av tutande bilar med fladdrande palestinska flaggor och upprymda människor som syntes på flera av Malmös gator den 7 och 8 oktober. Liknande firanden ägde rum i andra svenska städer: Stockholm, Helsingborg, Växjö, Kristianstad. Hamas massmord [hyllades även av flera svenska konton i appen TikTok](#).

– De här firandena ägde rum samtidigt som mina vänner följde rapporterna om slakten av 1 200 israeler. En del säger att de tutande bilarna firade palestinsk frihetskamp, men jag köper inte det. Att attackera Israels motsvarighet till Hultsfredsfestivalen och mörda dansande ungdomar är ingen frihetskamp, säger Daniel Leviathan.

En av flera tutande bilkaravaner med palestinska flaggor som hölls i Malmö under helgen 7-8 oktober, efter att Hamas genomfört sina terrordåd i Israel där runt 1 200 människor dödades. Foto: DN

Hatet mot judar fanns med från början, när den i dag terrorklassade gruppen Hamas bildades 1988. I Hamas första stadgar beskrivs ett evigt krig mellan judar och muslimer:

"Domedagen kommer inte att inträffa förrän muslimer strider mot judar och dödar dem. Sedan kommer judarna att gömma sig bakom stenar och träd, och stenarna och träderna kommer att ropa: 'O muslim, det finns en jude gömd bakom mig, kom och döda honom.'"

– Hamas har alltid sagt att de vill döda judar. Att en sådan terrorgrupp firas på svenska gator borde väcka större avsky än vad det gör, säger Daniel Leviathan.

Som flera andra svenska judar är han bedrövad över vad han uppfattar som samhällets svaga reaktioner mot antisemitismen. Aldrig förr har han hört så mycket oro och rädsla över framtiden från sina judiska vänner.

– Jag är faktiskt rädd att det inte kommer att finnas några judar kvar i Sverige om femtio år, säger han.

"Aldrig tidigare har jag hört så mycket oro och rädsla för framtiden från mina judiska vänner", säger Lundadoktoranden Daniel Leviathan som forskar om svensk-judisk historia. Foto: Anders Hansson

Daniel Leviathan är inte ensam om att se mörkt på framtiden.

I måndags [publicerade Judiska centralrådet en undersökning från analysföretaget Infostat](#) om svenska judars upplevelse av antisemitism efter den 7 oktober. Totalt 690 judar från församlingarna i Stockholm, Göteborg och Malmö har svarat på frågor.

* Drygt sju av tio anser att det under den senaste månaden blivit mycket mer otryggt att leva med öppen judisk identitet i Sverige.

* Mer än fyra av fem känner otrygghet inför att öppet bära judiska symboler.

* Åtta av tio uppger att vissa platser i Sverige känns otrygga. Framförallt nämns Malmö, förorter där många har ursprung i Mellanöstern samt stora folksamlingar.

* Nästan hälften har diskuterat att flytta från Sverige den senaste tiden. Antisemitismen är den helt dominerande orsaken.

Daniel Leviathan har bott i Israel tidigare och kan tänka sig att leva där igen. Men helst vill han bo kvar i Sverige. Då måste det svenska majoritetssamhället ta judisk utsatthet och antisemitism på större allvar, anser han.

– Många av oss svenska judar upplever nu en sorts kris där vi känner att vi inte längre fullt ut kan lita på våra medmänniskor. Vi skulle behöva att fler stod upp för vår rätt att få vara judar i Sverige.

På fredagskvällen den 10 november ringer flaggbrännaren Mouayad Toron till DN. Han vill berätta att han tänkt om. Han ställer in sin planerade flaggbränning utanför synagogan följande dag.

– Jag vill inte skrämma Malmös judar. Vi är alla Malmöbor, eller hur? säger han.

Med flaggbränningen avblåst blir Showan Shattaks kärleksinitiativ den enda manifestationen utanför synagogan den här novemberlördagen. Över hundra Malmöbor – kristna, muslimer, ateister, judar – fattar varandras händer och ställer sig som en mänsklig kedja framför synagogan.

Kärleksmanifestationen i solidaritet med Malmös judar utanför synagogan samlade över hundra Malmöbor. I gul jacka initiativtagaren Showan Shattak.

Foto: Anders Hansson

I kedjan finns även lokalpolitiker från partier både till höger och vänster.

– Det här är helt underbart. Stödet betyder enormt mycket, säger Michael Tojzner som är medlem i Malmös judiska församling.

Michael Tojzner, en 67-årig tandläkare, trycker initiativtagaren Showan Shattaks hand.

– Den här killen, va? Den här killen!

Showan Shattak ler lite, generad och stolt på samma gång, och bjuder på te. På huvudet har han en kippa, i solidaritet med Malmös judar.

– Man måste komma ihåg att de flesta Malmöbor bara är vanliga människor som vill leva i fred, säger Michael Tojzner.

Michael Tojzner trycker Showan Shattaks hand utanför synagogan. "Stödet betyder enormt mycket", säger han om den kärleksmanifestation som Shattak anordnat till stöd för Malmös judar. Foto: Anders Hansson

Hoppets hamn, kallas invandrarstaden Malmö ibland. Judar var den första flyktinggrupp som fann en fristad här. De kom på 1800-talet, på flykt undan förföljelse och pogromer i Ryssland, Polen och Ukraina.

År 1903 invigdes synagogan på Föreningsgatan, ritad i morisk stil. I dag är den en av få bevarade europeiska synagogor från sin epok. De flesta andra förstördes på 1930- och 40-talen, under nazismen.

Michael Tojzner var själv 14 år när han och hans föräldrar kom till Malmö, på flykt undan den antisemitiska våg som piskats upp av kommunistdiktaturen i 1960-talets Polen. Judar fick sparken från jobb och stängdes av från polska universitet. Butiker vandaliserades och märktes med Davidsstjärnor.

– Jag tänker inte flytta igen. Inte på grund av antisemitism i alla fall, säger Michael Tojzner.

Ett av budskapen på de hjärtan som sattes upp utanför synagogan under kärleksmanifestationen den 11 november. Foto: Anders Hansson

Intill honom smyckar deltagare i kärleksmanifestationen synagogans staket med röda pappershjärtan. På ett hjärta står:

”Malmö har en judisk historia. Malmö ska ha en judisk framtid”.

När Rebecca Stucker har tänd de två shabbatljusen håller hon händerna för ansiktet och ber en bön på hebreiska. Översatt till svenska lyder orden:

”Välsignad vare du Herre, vår Gud, världens konung, som har helgat oss med sina bud och befallt oss att tända sabbatens ljus.”

Kvällsgudstjänsten kallas *kabbalat shabbat* och börjar klockan 18. Rebecca Stucker tänker promenera till synagogan. Hon klär

på sig jacka och basker och fäster lägenhetsnyckeln vid ett skärp runt midjan.

– På shabbat är regeln att man inte ska bära något, så jag kan inte ha något i fickorna, säger hon.

Innan vi skiljs åt säger Rebecca Stucker att hon räknar med att det blir glest i bänkarna. Säkerhetsläget spelar in. Vissa i församlingen drar sig för att gå till synagogan.

– Vi blir kanske fem personer eller så.

När vilodagen är över och Rebecca Stucker har börjat använda sin mobil igen berättar hon i ett sms att antalet gudstjänstfirare blev dubbelt så stort som hon trott:

”Vi var väl cirka tio. Överraskande!”

Judar är en av Sveriges fem nationella minoriteter

Judar i Sverige fick, genom riksdagsbeslut år 1999, status som nationell minoritet enligt Europarådets konvention om historiska minoritetsfolk.

I Sverige finns fem nationella minoritetsgrupper: judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Dessa anses ha en historiskt förankrad hemortsrätt i Sverige. Språket jiddisch har blivit erkänt som ett av fem officiella minoritetsspråk i Sverige.

De nationella minoriteternas språk och kultur anses vara en del av vårt gemensamma svenska kulturarv. Att stärka skyddet av de nationella minoriteterna ses av svenska staten som en del av Sveriges arbete med att värna om de mänskliga rättigheterna.

Text och foto

Niklas Orrenius

niklas.orrenius@dn.se

Följ

Anders Hansson

Följ